

UDK 343.261+343.8

DOI: 10.7251/FIN1702068B

Stefan Blagojević*

PRETHODNO SAOPŠTENJE

Uslovni otpust

Conditional release

Rezime

Uslovni otpust predstavlja prijevremeno otpuštanje osuđenika sa izdržavanja kazne lišenja slobode, uz ispunjenje određenih pretpostavki i poštovanje postavljenih uslova. Mišljenja u pogledu ovog instituta i njegovog uticaja na resocijalizaciju i rehabilitaciju osuđenih lica su različita i kreću se od onih koji smatraju da je institut uslovnog otpusta jedno od najefikasnijih sredstava za unapređivanje resocijalizacije i rehabilitacije i jedan od najboljih načina za ostvarivanje cjelishodnosti kazne i usklađivanje njenog trajanja sa svrhom koja se želi postići izricanjem kazne, do onih koji zbog opšteg razočaranja u ideju resocijalizacije izriču određene prigovore protiv ove ustanove, pa čak i zahtjeve za njeno ukidanje.

Ipak, ne treba podleći „talasu razočaranja“ i odustati od resocijalizacije, a time i od uslovnog otpusta.

Ključne riječi: uslovni otpust, pretpostavke za uslovno otpuštanje, osuđeno lice, resocijalizacija.

Abstract

Conditional Release is the early release of the convicted person from serving the sentence of deprivation of liberty, with the fulfillment of certain presumptions and the respect of the imposed conditions. Opinions on this institute and its impact on the resocialization and rehabilitation of convicted persons are different. They move from those who believe that the institute of conditional release is one of the most effective means of improving the resocialization and rehabilitation and is one of the best ways to attain punishment and harmonization of its duration with the purpose of punishment, to those who, due to general disappointment in the idea resocializations express certain objections to this institution, and even the demands for its abolition.

Nevertheless, it is not necessary to indulge in the “wave of disappointment” and to abandon resocialization and thus conditional release.

Keywords: conditional release, presumption for conditional release, convicted person, resocialization.

UVOD

Uslovni otpust je institut koji, uprkos tome što ima krivičnopravnu, penološku i kriminalnopolitičku dimenziju i koji pobuđuje pažnju kako onih koji se teorijski bave ovom problematikom, tako i onih koji se bave njegovom praktičnom primjenom, nije u dovoljnoj mjeri obrađivan u nauci krivičnog prava, penologiji i kriminalnoj politici (Jovanović, 2003). Uslovni otpust nije bio identično pravno oblikovan u svim fazama razvoja krivičnog zakonodavstva, uprkos postojanju jedinstva osnovne koncepcije na kojoj je zasnovan i uprkos zadržavanju istih konstitutivnih elemenata koji čine njegovu strukturu (Šuković, 1971).

Pošto se u vezi s problematikom uslovnog otpusta postavlja više spornih pitanja, u ovom radu biće obrađena pravna priroda uslovnog otpusta,¹ zakonska regulisanost uslovnog otpusta u Bosni i Hercegovini, mogućnost postizanja resocijalizacije kroz institut uslovnog otpusta, uticaj uslovnog otpusta na izrečenu kaznu (sporno je da li

uslovni otpust modifikuje izrečenu kaznu i da li je to opravdano), različitost modela uslovnog otpusta s obzirom na organ koji odlučuje o njemu (administrativni i sudski model) i pretpostavke za uslovno otpuštanje koje su postavljene dosta široko i neodređeno. U radu se nismo detaljnije osvrnuli na opoziv uslovnog otpusta, budući da zbog svoje pravne složenosti on zaslužuje da bude predmet posebnog naučnog rada.

1. POJAM I ELEMENTI USLOVNOG OTPUSTA

Uslovno otpuštanje prvi put je primijenjeno 1820. godine u engleskim kolonijama u Australiji, a na prostoru Engleske je po prvi put zakonski regulisan 1857. kao opšti krivičnopravni institut. Dvanaest godina kasnije, 1869, institut uslovnog otpusta uveden je u Srbiju,

* Student III godine Pravnog fakulteta Univerziteta Union Beograd, e-mail: stefan-stefke@hotmail.com

¹ Sporno je da li je ovdje riječ o fazi izvršenja zatvorskih kazni (kakvo mišljenje zastupaju penolozi) ili o institutu krivičnog prava (što, manje-više, zagovaraju teoretičari krivičnog prava).

i to mnogo prije nego u Sjedinjenim Državama i u većini zapadnih zemalja Evrope (Radulović, 2005). Uslovni otpust predstavlja prijevremeno otpuštanje osuđenika sa izdržavanja kazne lišenja slobode, uz ispunjenje određenih pretpostavki i poštovanje postavljenih uslova. Ukoliko uslovno otpušteni ne prekrši postavljene uslove, nakon isteka uslovnog otpusta kazna se smatra izdržanom. U suprotnom dolazi do obaveznog ili fakultativnog opozivanja uslovnog otpusta (Jovanović, 2003). Ovakvo određivanje uslovnog otpusta u potpunosti odgovara pojmu uslovnog otpusta u krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini.

Za primjenu uslovnog otpusta neophodno je ispunjenje kumulativno određenih pretpostavki, odnosno uslova, a to su: formalni ili objektivni uslov (Petrović i Jovašević, 2006), koji se odnosi na dio kazne koju osuđenici moraju izdržati da bi bili uslovno pušteni, materijalni ili subjektivni uslov koji se odnosi na uspjehnost institucijalnog tretmana i prognozu budućeg vladanja uslovno otpuštenog² i uslovi pod kojima se vrši uslovno otpuštanje, čije neispunjenje povlači mogućnost opoziva uslovnog otpusta.

Bez obzira na različita mišljenja u pogledu uslovnog otpusta, činjenica je da ovaj institut doprinosi popravljajući i primjerenom vladanju osuđenika, kako u zatvoru tako i za vrijeme trajanja uslovnog otpusta, zbog čega je uvođenje ovog instituta bilo neophodno. Prije uslovnog otpuštanja potrebno je utvrditi da li su resocijalizacijom izmijenjena ona lična svojstva osuđenika koja su povezana s kriminalnim ponašanjem i da li su osuđenici osposobljeni za integraciju u društveni život. Da bi se postigao ovaj cilj resocijalizacije, osuđenika treba prevaspitati tako da prihvati pozitivne društvene vrijednosti i stavove i da njihovo poštovanje shvati kao svoju obavezu (Đorđević, 2011).

U Krivičnom zakonu Republike Srpske (kao i u svim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini), uslovno otpuštanje i dalje predstavlja samo mogućnost koju nadležni organ može iskoristi ukoliko su ispunjene sve zakonske pretpostavke, ali isto tako upućuje na zaključak da dejstvo ispunjenih pretpostavki nije apsolutnog, već relativnog karaktera (Filipić, 2012). Osuđenici svojim molbama za uslovno otpuštanje ne ostvaruju svoje zakonsko pravo, već iniciraju procjenu svrsishodnosti jedne zakonom predviđene mogućnosti od nadležnog organa koji ima diskreciono ovlašćenje da odlučuje o uslovnom otpustu. Ovdje se postavlja pitanje koje su to okolnosti i razlozi koji mogu uticati na organ da, kad utvrdi ispunjenje svih potrebnih pretpostavki za uslovno otpuštanje osuđenog lica, ne odobri uslovni otpust. Zbog toga smatramo da zakonsko rješenje usvojeno u Krivičnom zakoniku Republike Srbije, u kome je uslovno otpuštanje za većinu krivičnih djela u slučaju ispunjenja zakonom predviđenih pretpostavki postalo pravo osuđenog koje ne zavisi od nekih nerazumljivih kriterijuma i diskrecione ocjene treba da bude model za zakonodavno regulisanje uslovnog otpusta u krivičnim zakonima koji važe u Bosni i Hercegovini. Diskreciono odlučivanje o uslovnom otpustu omogućava prodor arbitrarnosti i jedne vrste „ponovnog suđenja“, što je protivno svrsi uslovnog otpusta i osnovnim načelima krivičnog i krivičnoprocesnog prava (Stojanović i Perić, 1996).

1.1. Zakonsko određenje uslovnog otpusta u krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini, sličnosti i razlike

Pošto na teritoriji Bosne i Hercegovine važe četiri krivična zakona i kako je nadležnost u pogledu opšteg dijela u potpunosti u kompetenciji kako Bosne i Hercegovine tako i njenih entiteta i Distrikta (paralelna nadležnost), posebna pažnja u ovom dijelu rada biće posvećena zakonodavnom regulisanju ovog instituta u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine (Krivični zakon Bosne i Hercegovine, 3/03), u nastavku rada: BiH, Krivičnom zakonu Republike Srpske (Krivični zakon Republike Srpske, 49/03), Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine (Krivični zakon Federacije Bosne i

Hercegovine, 36/03), u nastavku rada: F BiH, i Krivičnom zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, 33/13), u nastavku rada: BDBiH.

Kada su u pitanju zakonodavna rješenja instituta uslovnog otpusta u Bosni i Hercegovini, vidno je da krivični zakoni BiH, F BiH i BD-BiH regulišu uslovni odnosno uvjetni otpust na gotovo identičan način. Formalne i materijalne pretpostavke za uslovno otpuštanje osuđenika koji izdržavaju kaznu zatvora ili kaznu dugotrajnog zatvora istovjetno su regulisane u navedenim zakonima, uključujući i mogućnost izuzetnog otpuštanja osuđenika i poslije izdržane samo trećine kazne zatvora. Mogućnost da se osuđeno lice otpusti i poslije izdržane trećine kazne zatvora nije predviđena u Krivičnom zakonu Republike Srpske, što predstavlja i najvažniju razliku u regulisanju ovog instituta između Krivičnog zakona Republike Srpske i ostalih krivičnih zakona koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Upravo je uslovno otpuštanje osuđenog lica poslije izdržane svega trećine kazne zatvora ono što je u najvećoj mjeri problematično u krivičnim zakonima koji poznaju takvu mogućnost. Bez obzira na to što je mogućnost ovakvog uslovnog otpuštanja predviđena samo u izuzetnim situacijama, zakonodavac nije u dovoljnoj mjeri definisao uslove pod kojima se može tako postupiti. Naime, zakonodavac pored opšteg uslova za otpuštanje osuđenika sa izdržavanja kazne, koji podrazumijeva obavezu osuđenog da ne izvrši novo krivično djelo prije isteka trajanja kazne, predviđa i postojanje „posebne okolnosti koje vezane za ličnost osuđenog jasno ukazuju da je postignuta svrha kažnjavanja“. Ovakvo definisanje uslova potrebnog za uslovno otpuštanje osuđenog lica i poslije izdržane samo trećine kazne zatvora nije jasno i precizno i suprotno je načelu zakonitosti.

Uslovno otpuštanje osuđenika kome je izrečena dugotrajna kazna zatvora identično je regulisano u svim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini i zakonodavac je u ovom slučaju formalnu pretpostavku za uslovno otpuštanje opravdano odredio u dužem trajanju (osuđeni na kaznu dugotrajnog zatvora može biti uslovno pušten tek nakon izdržane tri petine te kazne), jer se kazna dugotrajnog zatvora izriče za najteže oblike teških krivičnih djela učinjenih sa umišljajem (Babić i Marković, 2011).

Mogućnost uslovnog otpuštanja poslije izdržane polovine kazne zatvora koja je zajednička za sve krivične zakone koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini takođe je simptomatična, pogotovo kada se ovakvo zakonodavno rješenje uporedi sa zakonskim rješenjem u Republici Srbiji koje predviđa uslovno otpuštanje ili njegovu mogućnost poslije izdržane dvije trećine kazne zatvora. Međutim, treba napomenuti da je u Republici Srpskoj donesen Nacrt Krivičnog zakonika kojim se predviđa mogućnost uslovnog otpuštanja osuđenog lica koje je izdržalo dvije trećine izrečene kazne zatvora, ali ne manje od tri mjeseca. Stupanjem na pravnu snagu navedenog zakonika učinit će se pozitivan korak ka boljem zakonodavnom regulisanju ovog instituta (Nacrt Krivičnog zakonika RS, preuzeto 15.05.2017. godine sa <http://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/javne-rasprave/nacrt-krivi%C4%8Dnog-zakonika-republike-srpske>).

2. PRAVNA PRIRODA USLOVNOG OTPUSTA

Osnovna svrha uslovnog otpusta je da podstiče lica osuđena na kaznu zatvora na dobro vladanje i da uslovno prekine institucionalni tretman kada on više nije neophodan za resocijalizaciju osuđenog (Pavlović, 2009). Ranije su postojale i nedoumice oko toga da li prilikom odlučivanja o uslovnom otpustu treba procjenjivati i generalnu prevenciju kao svrhu kažnjavanja. Uslovni otpust je krivičnopravna mjera koja je isključivo specijalno-preventivnog karaktera, tako da je pitanje ostvarenja generalne prevencije prilikom odlučivanja o

² Potrebno je da se u toku izvršenja kazne zatvora, kao i drugih krivičnih sankcija institucionalnog karaktera, postignu takvi rezultati u prevaspitanju i resocijalizaciji da se može sa osnovom očekivati da će se osuđeni na slobodi dobro vladati i da je dalji boravak u zavodskoj ustanovi nepotreban.

uslovnom otpustu irelevantno (Stojanović, 2013). Od svih spornih pitanja koja se javljaju u pogledu uslovnog otpusta, jedno od najvažnijih je problem utvrđivanja pravnog uticaja ove ustanove na izrečenu kaznu zatvora. Odgovorom na ovo sporno pitanje došli bismo do rješenja i drugih nejasnoća koje su u vezi s uslovnim otpustom.

2.1. Uticaj uslovnog otpusta na izrečenu kaznu zatvora

Uticaj uslovnog otpusta na izrečenu kaznu zatvora shvata se različito. Ne postoji jedinstven odgovor oko toga da li uslovni otpust predstavlja samo fazu u izvršenju kazne zatvora ili on suspenduje tu kaznu. Ovakvo različita shvatanja postoje prevashodno zbog toga što se i ustanova uslovnog otpusta ne reguliše jednako u svim krivičnim zakonodavstvima. Jedna od bitnih razlika oko instituta uslovnog otpusta je i mogućnost kontrole i nadzora uslovno otpuštenog za vrijeme trajanja uslovnog otpusta. Zakonodavstva koja ne poznaju ovu vrstu kontrole i nadzora polaze od stanovišta da uslovni otpust suspenduje kaznu zatvora, dok ona koja predviđaju kontrolu i nadzor nad uslovno otpuštenim polaze od stanovišta da je uslovni otpust nastavak izdržavanja kazne na slobodi, odnosno faza u izvršenju kazne zatvora. Tek donošenjem Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske (Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske, 12/2010) u 2010. godini predviđena je obaveza zaštitnog nadzora nad osuđenim. Međutim, sasvim je drugo pitanje da li se ta obaveza nadzora uopšte i provodi, ko i na koji način je provodi. U ostalim krivičnim zakonima koji se primjenjuju na teritoriji Bosne i Hercegovine nije predviđena obaveza nadzora nad uslovno otpuštenim osuđenikom, zbog čega Bosna i Hercegovina spada u sisteme koji ne poznaju formu nadzora nad uslovno otpuštenim osuđenikom (Petrović i Ferhatović, 2013).

U krivičnom pravu Republike Srpske pošlo se od shvatanja da je uslovni otpust samo faza u izvršenju kazne zatvora, zbog čega je ovaj institut i svrstan u glavu desetu Krivičnog zakona Republike Srpske u kojoj su propisane osnovne odredbe o izvršenju krivičnih sankcija. Međutim, bez obzira na navedeno, shvatanje uslovnog otpusta kao faze u izvršenju kazne zatvora treba ozbiljno dovesti u pitanje. Činjenica je da se osuđenici primjenom ovog instituta otpuštaju sa izdržavanja kazne zatvora, pri čemu se ostatak kazne više ne izvršava, osim u slučaju opozivanja uslovnog otpusta, do koga dolazi vrlo rijetko. Takođe je činjenica da uslovno otpušteni za vrijeme svog uslovnog otpusta imaju sva prava i obaveze kao i svi drugi građani, što ukazuje na to da se ta lica ni pravno ni faktički ne nalaze na izdržavanju kazne zatvora. Tvrdnja da se tokom uslovnog otpusta kao faze u izvršenju kazna zatvora izvršava na slobodi je nelogična i protivrječna, jer je suština uslovnog otpuštanja neizvršavanje preostalog dijela kazne (Soković, 2014). U formalnopravnom smislu, akt kojim se odobrava uslovni otpust u Krivičnom zakonu Republike Srpske jeste rješenje čijim se donošenjem mijenja pravno dejstvo drugog na zakonu zasnovanog pojedinačnog pravnog akta, odnosno sudske odluke (Filipić, 2012). Prema tome, mogli bismo reći da se institutom uslovnog otpusta suspenduje pravno dejstvo sudske odluke, koja se odnosi na izvršenje krivične sankcije konkretnog učinioca krivičnog djela. Imajući u vidu navedeno, ne bismo mogli prihvatiti shvatanje da se uslovnim otpustom ne dira u kaznu zatvora. Ovakvo shvatanje zastupljeno je i kod teoretičara u Republici Srbiji, koji konstataciju da uslovni otpust suspenduje kaznu zatvora dokazuju pravnim posljedicama njegovog opoziva, odnosno činjenicom da se u slučaju opoziva uslovnog otpusta u izdržanu kaznu zatvora ne računa vrijeme provedeno na uslovnom otpustu (Stojanović, 2011).

Pitanje koje se tiče uticaja uslovnog otpusta na kaznu zatvora u neposrednoj je vezi i s pitanjem odmjjeravanja kazne učiniocu kri-

vičnog djela. Prilikom odmjjeravanja kazne sud mora da cijeni sve otežavajuće i olakšavajuće okolnosti koje se odnose na krivično djelo i njegovog učinioca, vodeći pritom računa o svrsi kažnjavanja.³ Da li će mjera kazne koju sud određuje prilikom odmjjeravanja ili izricanja kazne biti dovoljna za postizanje specijalne prevencije, odnosno resocijalizacije konkretnog učinioca krivičnog djela, teško je procijeniti, pa se upravo tu nalazi prostor za primjenu uslovnog otpusta. Međutim, činjenica da primjenom uslovnog otpusta izrečena kazna zatvora može biti modifikovana za jednu polovinu, pa čak i za dvije trećine, ne daje ovlašćenje sudu da prilikom odmjjeravanja kazne zatvora izriče strože kazne imajući u vidu pravne posljedice koje nastaju primjenom ovog instituta.

3. ADMINISTRATIVNI I SUDSKI MODEL USLOVNOG OTPUSTA

U krivičnom pravu poznata su dva modela uslovnog otpusta. Prvi je administrativni ili upravni, u kojem o uslovnom otpuštanju odlučuju upravni organi, najčešće komisija za uslovni otpust pri nadležnom ministarstvu pravde (u koje spada i model uslovnog otpusta u Republici Srpskoj), a drugi predstavlja sudski model, u kome je uslovni otpust u nadležnosti suda. Sve veći broj zemalja prihvata ovaj drugi model, kojim se otvara proces juridizacije ustanove uslovnog otpusta.

3.1. Postupak davanja uslovnog otpusta u Republici Srpskoj

Postupak za rješavanje o uslovnom otpustu osuđenih lica u Republici Srpskoj, ukoliko su ispunjeni svi zakonski uslovi, pokreće se molbom osuđenog lica i članova njegove porodice⁴ ili na osnovu prijedloga direktora zavoda. Prijedlog za uslovni otpust osuđenog direktor zavoda podnosi neposredno komisiji za uslovni otpust, a molba osuđenog lica podnosi se putem službe tretmana zavoda u kome osuđeni izdržava kaznu zatvora. Uz molbu osuđenog ili prijedlog, ustanova obavezno dostavlja komisiji za uslovni otpust i izvještaj o vladanju i ponašanju osuđenog za vrijeme izdržavanja kazne zatvora.

Navedeni izvještaj treba da predstavlja detaljnu analizu postignutih rezultata u procesu institucionalnog tretmana u zavodu, s posebnim zaključcima u pogledu ispunjenosti materijalnih pretpostavki za odobravanje uslovnog otpusta (Jovašević, 2000). Te materijalne pretpostavke treba da se odnose na izvršavanje radnih obaveza osuđenog u zavodu s obzirom na njegovu radnu sposobnost, vladanje i ponašanje tokom izdržavanja kazne, njegovo aktivno učešće u procesu prevaspitanja, kao i sve druge okolnosti iz kojih se može zaključiti da li je postignuta svrha kažnjavanja (Šuković, 1971). Izvještaj treba da sadrži i pozitivnu prognozu budućeg ponašanja osuđenog za vrijeme trajanja uslovnog otpusta i sve relevantne podatke o osuđenom licu.⁵

S obzirom na postojeće rješenje u Republici Srpskoj, mora se istrajati na tvrdnji da nadležni organi koji odlučuju o uslovnom otpustu svoje odluke moraju donositi na temelju iscrpnih informacija o osuđeniku, i to, po mogućnosti, nakon neposrednog kontakta s njima, što je istaknuto i na Drugom kongresu Ujedinjenih nacija za sprečavanje kriminaliteta i delinkvencije, održanom u Londonu 1960. godine.

S obzirom na organ koji je nadležan za davanje uslovnog otpusta, u Republici Srpskoj razlikujemo dva osnovna pojavna oblika ovog instituta: uslovni otpust odlukom komisije za uslovni otpust i uslovni otpust odlukom direktora zavoda.

³ Sud mora voditi računa o generalnoproventivnoj, specijalnoproventivnoj i retributivnoj svrsi prilikom odmjjeravanja kazne.

⁴ Postupak davanja uslovnog otpusta mogu inicirati i članovi uže porodice osuđenog, čime se doprinosi aktivnom učešću porodice u prevaspitanju i jačanju lične odgovornosti i samopouzdanja osuđenog lica.

⁵ Predmetni izvještaj treba da sadrži: klasifikaciju krivičnog djela za koje je lice koje izdržava kaznu zatvora osuđeno, vrstu i visinu kazne, kada je kazna izrečena i od koga, je li kazna smanjivana, da li je osuđeni disciplinski kažnjavan, kakvo mu je zdravstveno stanje, da li je radno angažovan u ustanovi i na kojim poslovima, prognozu njegovog budućeg ponašanja, ocjenu o postignutom stepenu prevaspitanja i resocijalizacije.

4. STATISTIČKI PODACI O BROJU USLOVNO OTPUŠTENIH LICA U REPUBLICI SRPSKOJ

Budući da se uslovni otpust može primjenjivati na sve kategorije osuđenih lica, kako na one koji su osuđeni na kratke kazne zatvora, tako i na one koji su osuđeni na duže vremenske kazne, na povratnike i primarne osuđenike (Simić, 2012), te kako se postupak uslovnog otpuštanja u Republici Srpskoj može pokrenuti ili na prijedlog rukovodioca ustanove u kojoj osuđeni izdržava kaznu zatvora ili molbom osuđenog lica, u ovom dijelu rada predstavili smo

navedene podatke kroz statističke pokazatelje o uslovnom otpustu u Republici Srpskoj, od 2005. do 2014. godine. Statistički podaci od 2005. do 2010. godine odnose se samo na broj podnesenih molbi i prijedloga za uslovni otpust (po godinama) i vrstu donesenih odluka. Statistički podaci od 2011. do 2014. godine sadrže, pored navedenih podataka, i podatke o vrsti krivičnih djela, dužini kazne koju je osuđeni izdržavao, raniju osuđivanost i vrstu podneska (prijedlog ili molba) kojim je pokrenut postupak pred komisijom za uslovni otpust.

Većina navedenih podataka predstavljena je u okviru triju tabela.

Tabela 1. Uslovni otpust u Republici Srpskoj

Godina	Ukupno podnesenih prijedloga i molbi	Positivno riješeno	Negativno riješeno
2005.	767	440	327
2006.	666	326	340
2007.	525	218	307
2008.	510	183	327
2009.	549	120	429
2010.	584	101	483

Iz podataka navedenih u tabeli 1. uočljivo je da se u prosjeku 35% prijedloga i molbi pozitivno riješi, što se može ocijeniti kao evropski standard (Filipić, 2012).

Tabela 2. Uslovni otpust u Republici Srpskoj

Godina	Ukupno podnesenih prijedloga i molbi	Positivno riješeno po molbi	Positivno riješeno po prijedlogu	Negativno riješeno po molbi	Negativno riješeno po prijedlogu
2011.	227	7	89	110	21
		Ukupno 96		Ukupno 131	
2012.	175	14	99	57	5
		Ukupno 113		Ukupno 62	
2013.	154	6	61	60	22
		Ukupno 67		Ukupno 82	
2014.	102	4	61	33	4
		Ukupno 65		Ukupno 37	

Iz podataka u tabeli 2. može se zaključiti da je u prosjeku 52% podnesenih molbi i prijedloga pozitivno riješeno, od kojih 47% prijedloga i 5% molbi.

Tabela 3. Uslovni otpust u Republici Srpskoj

Godina	Ukupano podnesenih prijedloga i molbi	Kazna zatvora do 5 godina	Kazna zatvora preko 5 godina	Kazna zatvora od 20 godina	Ranija osuđivanost
2011.	227	159	55	13	99
		Otpušteno 72	Otpušteno 18	Otpušteno 6	Otpušteno 23
2012.	175	111	59 (jedna molba nije razmatrana)	5	62
		Otpušteno 74	Otpušteno 36	Otpušteno 3	Otpušteno 31
2013.	154	103	48 (tri prijedloga nisu razmatrana, dvije molbe su povučene)	3	70
		Otpušteno 55	Otpušteno 12	Otpušteno – nijedan	Otpušteno 21
2014.	102	66	34	2	49
		Otpušteno 49	Otpušteno 16	Otpušteno – nijedan	Otpušteno 24

U tabeli 3.⁶ prezentovani su podaci o ukupnom broju podnesenih prijedloga i molbi za 2011, 2012, 2013. i 2014. godinu, podaci o izdržanim kaznama do pet, preko pet i od 20 godina, zatim podaci o ranijoj osuđivanosti lica, te brojčani iznos uslovno otpuštenih lica u odnosu na nabrojane kategorije. Iz prezentovanih podataka vidno je da je najveći broj prijedloga i molbi za uslovno otpuštanje podneseno za lica koja izdržavaju kaznu zatvora do pet godina, a najmanji broj za lica koja izdržavaju kaznu zatvora od 20 godina, što je i logično budući da ona predstavlja opšti maksimum kazne zatvora (Kokolj i Jovašević, 2011) u Republici Srpskoj i da je opravdano takvu kaznu izreći samo u izuzetnim slučajevima. Zbog toga je i broj uslovno otpuštenih najveći u odnosu na osuđene koji izdržavaju kaznu zatvora do pet godina. Iz priloženih podataka u prethodnoj tabeli uočljivo je smanjenje broja podnesenih prijedloga i molbi, po godinama, kako za osuđene koji izdržavaju kaznu zatvora do pet godina, tako i za one koji izdržavaju kaznu preko pet godina, odnosno od 20 godina zatvora. Primjetno je da se i povratnicima relativno često odobrava uslovni otpust. Ovakvi pokazatelji mogli bi se pravdati činjenicom da obični povrat u vidu ranije osuđivanosti nekog lica u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske predstavlja samo fakultativnu otežavajuću okolnost prilikom odmjerenja kazne (Babić i Marković, 2011).

Ukoliko bi se u obzir uzeli statistički pokazatelji, mogli bismo zaključiti da komisija povrat tretira kao fakultativnu otežavajuću okolnost za uslovno otpuštanje i da postoji vidljiva razlika u broju uslovno otpuštenih koji su povratnici od onih koji to nisu. Tako je

od ukupnog broja podnesenih prijedloga i molbi za uslovni otpust ranije osuđivanih lica u analiziranom periodu od 2011. do 2014. godine sa izdržavanja kazne zatvora bilo otpušteno njih 35%, dok je od ukupnog broja podnesenih prijedloga i molbi lica koja nisu povratnici 65% uslovno otpušteno.

Ono što nije prezentovano u navedenim tabelama, a smatramo da je zanimljivo istaći, jeste i podatak da se od ukupno 658 podnesenih prijedloga i molbi za uslovno otpuštanje (u 2011, 2012, 2013. i 2014. godini) njih petnaest odnosilo na žene osuđenike, te da je od tog broja za njih šest odobren uslovni otpust.

4.1. Ekonomski aspekt uslovnog otpusta

Sistem za izvršenje zavodskih sankcija u Bosni i Hercegovini suočen je s brojnim izazovima. Broj zatvorenika, odnosno osuđenih i pritvorenih lica dosta je visok u odnosu na ukupnu populaciju, što za posljedicu ima prenatrpanost zavoda i velike troškove izvršenja. Zbog toga je bitno obratiti pažnju i na ekonomski aspekt uslovnog otpusta. Ustanova uslovnog otpusta omogućava da se u slučaju ispunjenosti materijalnih i formalnih pretpostavki za uslovno otpuštanje smanje i troškovi izvršenja kazne zatvora.

U donjoj tabeli prikazani su dnevni troškovi smještaja osuđenih i pritvorenih lica za 2013. godinu, prema kalkulacijama Ministarstva pravde Republike Srpske.⁷

Tabela 4. Kalkulacije dnevnih troškova smještaja osuđenih i pritvorenih lica

KATEGORIJA	OPIS KATEGORIJE	TROŠAK
Ishrana	Doručak, marendna, ručak, večera, posebna ishrana za praznike, posebna ishrana po preporuci ljekara, sanitarni i drugi pregledi, obezbjeđenje kuhinjskog inventara i pribora za jelo	26 KM
Smještaj	Obezbjeđenje zasebnih kreveta, posteljine, odjeće i obuće, veša, radnih odijela, pranje i peglanje, obezbjeđenje sredstava i pribora za ličnu higijenu, obezbjeđenje materijala, pribora i uslova za organizovane sportske aktivnosti, sekcije i sl.	32 KM
Održavanje prostorija	Obezbjeđenje sanitarne zaštite, sredstva za kolektivnu higijenu, krećenje prostorija, nabavka i opravka inventara	6 KM
Zdravstvena zaštita	Ljekarski i specijalistički pregledi, bolnička liječenja, lijekovi, usluge laboratorije, obezbjeđenje sanitetskog materijala, usluge i održavanje bolesničkog stacionara, usluge prevoza na specijalističke preglede i bolnička liječenja, usluge obezbjeđenja na bolničkom liječenju	9 KM
Obezbjeđenje električne energije i grijanja	-	3 KM
Obezbjeđenje vode	Obezbjeđenje pitke vode, vode za održavanje lične i kolektivne higijene, tople vode za kupanje i pranje	2 KM
Obezbjeđenje dnevne štampe, poštanske usluge	-	1 KM
Osiguranje	-	1 KM
Ukupno		80 KM

Iz navedene tabele evidentno je da je prosječan dnevni trošak smještaja osuđenih i pritvorenih lica u Republici Srpskoj 80 konvertibilnih maraka.⁸ Ako se u obzir uzme činjenica da se osuđeno lice može

uslovno otpustiti i poslije polovine izdržane kazne, ne može da se ne primijeti pozitivan uticaj ovog instituta na troškove izvršenja kazne zatvora, koji su u značajnoj mjeri smanjeni. Taj pozitivan uticaj

⁶ Statistički podaci u tabelama 2. i 3. preuzeti su od Ministarstva pravde Republike Srpske.

⁷ Statistički podaci u tabeli preuzeti su od Ministarstva pravde Republike Srpske.

⁸ Prema podacima dobijenim u Ministarstvu pravde Republike Srpske, prosječan dnevni trošak smještaja osuđenih i pritvorenih lica u 2017. godini iznosi 100 konvertibilnih maraka.

se prenosi i na javni budžet. Ovakvi efekti uslovnog otpusta nisu karakteristični samo za Bosnu i Hercegovinu, već su oni zajednički za sve pravne sisteme koji poznaju ovakvu ustanovu.⁹

ZAKLJUČAK

Uslovni otpust predstavlja izuzetno značajno sredstvo resocijalizacije i reintegracije osuđenih lica, kojim se ista stimulišu da se uključe u programe vlastitog preodgoja, kako bi opravdala prijevremeno puštanje iz ustanove za izvršenje krivičnopravnih sankcija. S druge strane, primjenom uslovnog otpusta se nastoji riješiti problem tzv. prenatrpanosti zatvora, ali i smanjiti boravak takvih lica u ustanovama, zbog dobro poznatih nedostataka primjene sankcija institucionalnog tipa. Uslovni otpust je snažan instrument motivacije osuđenih za pozitivnu promjenu ponašanja.

Kada su u pitanju zakonodavna rješenja uslovnog otpusta u Bosni i Hercegovini, smatramo da su reforme neophodne, jer ovako postavljena ustanova uslovnog otpusta, gdje je uslovno otpuštanje osuđenih lica moguće nakon izdržane polovine a, izuzetno, i trećine kazne zatvora, ozbiljno dovodi u pitanje mogućnost postizanja rehabilitacije i resocijalizacije osuđenih lica kojima je redukovana 1/2 odnosno 2/3 kazne zatvora. Takođe, predviđanje da je moguće uslovno otpuštanje osuđenih lica u slučaju ispunjenja formalnih i materijalnih pretpostavki za uslovno otpuštanje omogućava prodor arbitrarnosti u krivično pravo i diskreciono odlučivanje nadležnih organa. Uslovno otpuštanje osuđenih lica bi trebalo da predstavlja pravo koje će biti realizovano ukoliko se ispune zakonom propisani uslovi.

Uslovni otpust je poseban institut, koji zadire u suštinu kazne lišenja slobode i u njeno izvršenje, te ga je iz tog razloga potrebno konstantno unapređivati kako bi se obezbijedila njegova svrha.

IZVORI

- Babić, M., i Marković, I. (2011). *Krivično pravo, opšti dio*, Pravni fakultet, Banja Luka.
- Đorđević, M. (2011). Uticaj pojedinih faktora na proces resocijalizacije osuđenih lica. *Socijalna misao*, br. 70/11, str. 73–89.
- Jovanović, S. (2003). Mogući pravci preispitivanja uslovnog otpusta – s osvrtom na francuska rješenja. *Temida*, br. 3/2003, str. 21–26.
- Jovašević, D. (2000). *Komentar Zakona o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srbije sa sudskom praksom, pratećim propisima i registrom pojmova i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Crne Gore sa pratećim propisima*, Službeni list SRJ, Beograd.
- Kokolj, M., i Jovašević, D. (2011). *Krivično pravo Republike Srpske, opšti i posebni dio*, Univerzitet Sinergija, Bijeljina.
- Petrović, B., i Jovašević, D. (2006). *Izvršno krivično-kazneno pravo*, Pravni fakultet, Sarajevo.
- Pavlović, Z. (2009). Uslovni otpust u kaznenom zakonodavstvu Srbije. *Pravo, teorija i praksa*, br. 11–12/2009, str. 87–100.
- Petrović, B., i Ferhatović, A. (2013). Uvjetni otpust u savremenom krivičnom zakonodavstvu. *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, br. 56/2013, str. 89–113.
- Radulović, D. (2005). Uslovni otpust. *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, br. 1/2005, str. 126–140.
- Stojanović, Z., i Perić, O. (1996). *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije i Krivični zakon Republike Crne Gore s objašnjenjima*, Službeni list, Beograd.
- Stojanović, Z. (2011). *Krivično pravo, opšti dio*, Pravna knjiga, Beograd.
- Stojanović, Z. (2013). Nova rešenja u Krivičnom zakoniku Srbije, njihova primena i buduća reforma. U: *Nova rešenja u kaznenom zakonodavstvu Srbije i njihova praktična primena* (str. 11–32). Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- Soković, S. (2014). Uslovni otpust – sporna pitanja i savremena normativna rešenja. *Crimen*, br. 1/2014, str. 35–49.
- Simić, B. (2012). Institut uslovnog otpusta u pozitivnom zakonodavstvu Republike Srbije, *Bezbednost*, br. 2/2012, str. 265–276.
- Filipović, G. (2012). Postupak za davanje uslovnog otpusta u Republici Srpskoj. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 60/2012, str. 135–153.
- Šuković, M. (1971). *Uslovni otpust – zakonodavstvo SFRJ sa istorijatom i uporednim razmatranjima*, Beograd: Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja.
- Krivični zakon Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik BiH“ br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 22/15, 40/15.
- Krivični zakon Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12, 67/13.
- Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine FBiH“ br. 36/03, 37/03, 21/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14, 76/14, 46/16.
- Krivični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, „Službeni glasnik Brčko Distrikta“ br. 33/13.
- Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“ br. 12/2010.
- NacrtKrivičnogzakonikaRS, preuzeto 15.05.2017. godine sa <http://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/javne-rasprave/nacrt-krivi%C4%8Dnog-zakonika-republike-srpske>.

⁹ Tako u Republici Hrvatskoj prosečan dnevni trošak po jednom zatvoreniku iznosi 313,12 kuna, a ako se u obzir uzmu samo direktni troškovi zatvorenika (prehrana, smještaj, lijekovi, liječenje...), prosečan dnevni trošak po jednom zatvoreniku iznosio bi 54,60 kuna.